

Bölgesel ve Uluslararası Çatışmalarda Enerji Terörizmi Yaratılması ve Etkileri

The Emergence of Energy Terrorism and its Impacts on Regional and International Conflicts

Merve Suna ÖZEL ÖZCAN*

Özet

Küresel alanda, devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen terörizmin sınırsız bir etki alanına sahip olduğu göz önüne alındığında, enerji güvenliği devletler için giderek daha fazla önem kazanan bir alan olarak ortaya çıkar. Terörizm alanında bu sınırsızlık, uluslararası sistemde yeni alanlara genişlerken; enerji terörizmi bölgesel çatışmalarda ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada enerji güvenliğinin kırılganlık yaratan alanlarına dikkat çekilerek, enerji terörizminin enerji güvenliği açısından yeni bir alan olup olmadığı tartışılacaktır. Bu açıdan çalışmanın en önemli amacı enerji terörizminin tanımına ve literatürdeki eksikliklere odaklanarak kavramsal bir çerçeve oluşturmaktır. Enerji terörünün uluslararası çatışmalar ve güncel gelişmeler eksenindeki etkisi nitel verilere dayalı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Enerji, Enerji Terörizmi, Enerji Güvenliği

Abstract

Considering that terrorism carried out by non-state actors has an unlimited sphere of influence in the global arena, energy security emerges as an area that is increasingly gaining importance for states. While this limitlessness in the field of terrorism expands to new regions of the international system, energy terrorism comes to the forefront of regional conflicts. In this research, we will focus on the elements of energy security that contribute to fragility and deliberate the potential emergence of energy terrorism as a novel facet within the domain of energy security. The primary goal of this study is to develop a conceptual framework that defines energy terrorism and addresses the gaps in the existing literature. The study will also analyze the impact of energy terrorism on international conflicts and current developments using qualitative data.

Keywords: Energy, Energy Terrorism, Energy Security

* Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, mervesuna@kku.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9027-3990.

Atıf/Cite: Özel Özcan, M. S. (2025). "Bölgesel ve Uluslararası Çatışmalarda Enerji Terörizmi Yaratılması ve Etkileri", Uluslararası İlişkiler ve Politika Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, ss. 40-56.

Giriş

Uluslararası sistemde temel aktör, devlet iken zamanla yeni aktörlerin de sisteme dâhil olduğu görülmektedir. Bu durum, rasyonel aktör ve güç kavramlarının zaman zaman değiştirdiği gücün ana tema olduğu karmaşık bir alan yaratır. Bu açıdan sistem baskı ve güç unsurları üzerinden terörizm ve terör eylemlerinin özellikle devlet dışı aktörler aracılığıyla var olduğu bir alanı karşımıza çıkarmıştır. Terör konusu tek başına ortaya çıkan ya da sistemden bağımsız ele alınmayacak bir alandır. Keza terörizmin doğrudan muhatap alma noktasında belli bir vatani yoktur. Bu durum, özellikle teröristlerin cephe savaşı yürütmemesi ve illegal faaliyetler noktasında uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bu yapılar ile mücadeleyi güçleştirmektedir (Yılmaz, 2012: 84). Terör konusunda tehdit ve yarattığı etki ile var olan güvenlik açığı ve bunların yarattığı sonuçlar önemlidir. Bu durumlar var olan sistemde terörizm riskini tahmin etmek için yalnızca tehdit ve tehdit değerlendirmesi değil sonuçlar da incelenmiş olacaktır (Šinka, Krajcar, ve Bajš, 2016: 154). Bu kapsamda, terörizm çalışmaları ve alana dair literatür ele alınırken, pek çok farklı unsur ve alanda çalışmalar karşımıza çıkmaktadır. Enerji konusu ise özellikle bölgesel ve küresel anlamda terör örgütlerinin sağladığı avantajlar bağlamında ele alınırken, temel odak terör saldırılarının hedefi ne de odaklı olmalıdır. Bu açıdan literatürde yer alan çalışmaların, hedef alan ve hedef olan kısımlara odaklı (Hu, Lai, Chen, Zou ve Feng, 2019; Koknar, 2009; Lee, Lee ve Ning, 2017; Lee, 2018; Biresselioglu ve Yumurtacı, 2015) olması önemlidir.

“Enerji terörizmi” konusu özellikle Rusya- Ukrayna Savaşı kapsamında yeniden gündeme gelen bir alan olmuştur. Enerji terörizmi bağlamında basit şekli ile durumlar korkutma, tehdit etme ve şiddet odaklı olarak üç temel eksenle ele alınabilir. Bunun nedeni, bu üç unsurun bize güç kapasitesi üzerinde zorlayıcı bir etkinin varlığını da göstermesidir. Ancak enerji konusunun uluslararası alanda artan önemi açısından güç ve çatışma odağında okunması enerji terörizminin daha spesifik tanımlama ve sınırlarının çizilmesini elzem kılmaktadır. Bu noktada çalışmanın temel sınırlılığı da enerji alanı üzerine odaklıdır. Bu bağlamda enerji literatürü kapsamında bir güvenlik yaklaşımının terörizm ekseninde yorumlanması ve sonuçların yarattığı etkinin incelenmesi hedeflenmektedir. Bu sınırlılıktan hareket ile de enerji denince doğrudan fosil yakıtların ilk aşamada terörize edilecek bir formda olduğu düşünülebilir. Bunun en temel nedeni, fosil enerjinin, uluslararası sistemde daha görünür şekilde hedef alınmasıdır. Elbette enerji alt yapıları açısından enerji taşınımı sağlanan güzergâhlarken boru hatlarının sabitliği burada belirleyicidir. Bu hedef ile toplumların işleyişi için hayati bir faktör haline gelen istikrarlı enerji tedariki aksatılmaktadır. Bunun sonucu olarak da enerji alt yapıları ve güzergâhlarına saldırılar bir caydırma unsuru haline gelmektedir.

Bu çalışmada, var olan terörizm ve enerji literatürlerine kavramsal bir katkı sunma noktasında enerji terörizmi konusunun ontolojik boyutlarının yanı sıra tanımlamalar ekseninde de epistemolojik boyutlarının, uluslararası konjonktür içindeki yansımaları ele alınacaktır. Çalışmanın ortaya çıkmasında sadece güncel gelişmeler değil aynı zamanda tarihsel arka planda var olan terör saldırılarının etki alanları da hesaba katılmıştır. Fakat genel olarak enerjinin güvenlik açığı haline geldiği Soğuk Savaş'ın son yılları itibarıyla bir enerji terörizmi okumasının olmasının daha isabetli olduğuna karar verilmiştir. Her ne kadar terörizm konusu yüzyıllardır var olan bir olgu olsa da enerjinin birey, devlet ve sistemsel bazdaki etkileri daha çok 1990'lar akabinde kendini net şekilde göstermiştir. Bu bağlamda literatürde sadece bir kaynak içinde (Koknar, 2009) doğrudan enerji terörizmi tanımlaması geçse de, çalışmanın temel amacı enerji terörizmini tam anlamıyla ele alarak kavramsallaştırmanın yeniden okumasını sizlere sunmaktır.

Çalışma metodolojik olarak, nitel verilerin yorumlandığı bir çerçevede kavramsallaştırma ekseninde literatür taraması ile şekillenmiştir. Bu açıdan var olan güvenlik ve jeopolitik kavramlarının tanımlamaları ile enerji terörizmi kavramlaştırmanın zayıf yönlerine odaklanarak günümüzde enerji terörizminin literatürde yer alması için belli alt başlıklar ve tanımları ortaya koymayı hedeflenmektedir. İlk olarak enerji güvenliğe konusu ele alınacaktır. Bunun nedeni, enerji terörizminin özellikle enerji güvenliği konusunda en önemli sorunlardan birisi olmasıdır. Bu alanda oluşacak güvenlik açıkları, terörist faaliyetler açısından sistemde enerjinin daha kolay hedeflenmesine yol açabilmektedir. İkinci olarak, enerji terörizminin tanımı ve literatürde var olan epistemolojik eksiklikler giderilmeye çalışılacaktır. Bu sayede var olan enerji terörizmi kavramsallaştırmasının unsurları tam anlamı ile ortaya konacaktır. Son olarak ise, çalışmanın temel tezi olan enerji terörizminin uluslararası ayrı bir kavram olarak ele alınmasında konjonktürel gelişmeler yorumlanacaktır.

1. Uluslararası Alanda Enerji Jeopolitiği ve Güvenliği

Enerji, dış politikanın kontrolü ve hâkimiyeti için kullanılabilecek güçlü bir araç olmasının yanı sıra, bir devletin güç kapasitesinin genişletilmesinde, kalkınmanın, ilerlemenin ve güçlenmenin sağlanmasında önemli bir rol oynar. Bu açıdan enerji jeopolitiği üzerinde, kontrolün belli bir aktörde olması realist yaklaşım ekseninde enerji güvenliğini ulusal güçle bağlantılı hale getirir (Özel Özcan, 2024). Sanayileşmeye bağlı olarak enerjinin bireylerin ve ulusların hayatındaki önemi gün geçtikçe artmaktadır. 18. yüzyılda sanayileşmenin yarattığı yeni dünyada yeni enerji kaynaklarına ve dolayısıyla da enerji arama girişimlerine ihtiyaç duyulurken, bugün var olan enerji potansiyeli açısından zengin bölgelere gittikçe artan bir güç mücadelesi ile yaklaşılmaktadır. 19. yüzyıldan bu yana yeni enerji kaynakları keşfedildi ve yenilenebilir ve yenilenemez olarak bu kaynaklar sınıflandırıldı. Fosil yakıtlardan petrol ise, sistemde en önemli tüketim maddelerinden biri olarak milyonlarca yıl önce yaşamış eski deniz bitkileri ve hayvanlarının kalıntılarından oluşan değerli bir kaynaktır (EIA, 2023).

Enerji güvenliği, enerjinin yeterli miktarda ve uygun fiyatlarla bulunabilirliği noktasında karmaşık bir konudur. Çeşitli ekonomik, jeopolitik, jeolojik, çevreyle ilgili ve kurumsal faktörleri bir araya getirir ancak aynı zamanda çok faktörlü (küresel, bölgesel, ulusal ve bireysel tüketici) bir süreci de içinde barındırmaktadır (Pronińska, 2007: 216). Enerji jeopolitiği, enerji güvenliği ile bağlantılı okunması gereken bir kavramdır. Enerji kaynaklarının var olduğu belli bir teritoryal alanın yanı sıra, var olan enerji hatlarının da güvenlik açısından korunumu ve bunun sisteme entegre edilmesi önemlidir. Enerji jeopolitiği denince aklımıza Orta Asya ve Orta Doğu bölgeleri ilk aşamada gelmektedir. Bu enerji kaynakları ve jeopolitiğine sahip coğrafi alanlar ise bugün uluslararası alanda çatışmaların da odağındadır. İki konuya dikkat edilmesi gerekir, ilki kaynakların kontrolüdür. Bunun en temel nedeni, enerji jeopolitiği konusunun gün geçtikçe uluslararası alanda devletler ve eş zamanlı olarak da enerji şirketleri açısından bir güvenlik meselesi haline gelmesidir. Bu açıdan sadece petrol değil, aynı zamanda doğalgaz, kömür gibi fosil yakıtlar da uluslararası aktörler açısından önemlidir. Güvenlik kavramının enerji alanında öne çıkması Soğuk Savaş dönemine denk gelen bir güvenlikleştirme alanıdır. Özellikle 1920-1970 arası yıllarda sistemde hâkim olan enerji devleri "7 Kız Kardeşler" olarak öne çıkan enerji şirketleri olmuştur. Bu şirketler II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası alanda petrol işlerinde öne çıkan güç merkezi haline gelmişti. İkinci konu ise, güzergâh kontrolleridir. Uluslararası petrolün geçiş güzergâhları arasında sırasıyla Hürmüz Boğazı, Malakka Boğazı, Ümit Burnu, Süveyş Kanalı ve Bab el Mendeb jeopolitik öneme sahiptir.

21. yüzyılda küresel ham petrol talebi azaldıkça, bu koridorların çoğunun ABD enerji güvenliği açısından jeopolitik önemi de azalacak gibi düşülmüşe de esasında enerji jeopolitiğinin önemi her gün artmaktadır. Harita 1’de yer aldığı gibi kesintisiz olarak devam eden enerji akışı söz konusudur.

Harita 1. Stratejik Petrol Ulaşım Hatları ve Günlük Geçiş Hacimleri

Kaynak: EIA, 2017.

Enerji güvenliği kavramını, mevcut ve gelecekteki enerji talebinin güvenilir bir şekilde temin edilmesi, ani şok ve krizlere dayanma yeteneği ya da hızlı bir şekilde atlatılabilir kapasitesi olarak basit anlamda tanımlanabilir. Bu açıdan güvenilir ve dayanıklı enerji altyapısı en önemli konulardandır. Enerji güvenliğinin dört temel ilkesi olarak karşımıza “4A ilkesi” çıkmaktadır (APEREC, 2007). Tablo 1’de yer aldığı gibi bunlar: Kullanılabilirlik (availability), erişilebilirlik (accessibility), satın alınabilirlik (affordability) ve kabul edilebilirlik (acceptability)’tir. Enerji arzının güvenliği ile ilgili olarak kısa vadeli ve uzun vadeli enerji güvenliği arasında ayırım yapmak da gereklidir. Kısa vadeli enerji güvenliği, kesintileri azaltmakla ilgilenirken, uzun vadeli enerji güvenliği, enerji sisteminin yapısal yönlerini ve bu kesintilerin altında yatan nedenleri ele alarak uzun vadeli enerji güvenliğinde yetersiz yatırım, kesinti riskine yol açabilir. Bu da 4A ilkesi bağlamında yeniden düşünülmesi gereken bir durum ortaya çıkarabilir (Kruyt vd., 2009: 2167-2168). Enerji güvenliği konusu, iktisadi ve askeri anlamdaki önemli güvenlik alanını da içermektedir. Güç odaklı bu yaklaşım güvenlik sorunu büyük ölçüde uluslararası sistemin yapısından kaynaklanan bir olgu olarak, devletin kendi güvenliğini komşuları pahasına sağlayamaya çalışan bir güç mücadelesi içermesine neden olur.

Tablo 1. Enerjide 4 A İlkesinin Alan ve Kapsamı

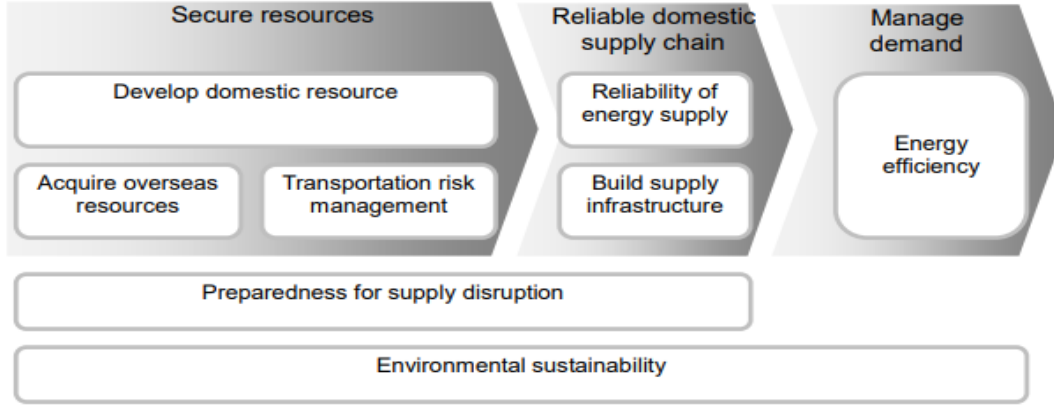
İlke	Alanı/Kapsamı
Kullanılabilirlik	Jeolojik konum ve durum ilgili unsurlar
Erişilebilirlik	Jeopolitik unsurlar
Satın alınabilirlik	İktisadi unsurlar
Kabul edilebilirlik	Çevresel ve toplumsal yapı/unsurlar

Kaynak: Özel Özcan ve Yaşar, 2023.

Özellikle enerji güvenliği durumunun iyileştirilmesine odaklanan risk yönetimi sağlanırken aynı zamanda enerji güvenliğinin iyileştirilmesi enerji kaynaklarının geliştirilmesini ve yabancı ülkelere kaynak ediniminin arttırılmasını da içermektedir. Enerji tedariki konusu üç aşamadan oluşmaktadır: i) Kaynakların güvenliği, ii) güvenilir bir tedarik zincirinin güvence altına alınması ve iii) enerji talebinin yönetilmesidir. Genel olarak

bir kaynağı güvence altına alma yöntemi, yurt içinde veya yurt dışında kaynak geliştirmek veya elde etmek ve bunları iç pazara taşımak ile bağlantılı olarak “yerli kaynakların geliştirilmesi”, “yurt dışı kaynakların edinilmesi” ve “ulaştırma risk yönetimi” ni içeren üç ana başlık haline gelmektedir. Burada “enerji arzının güvenilirliği” ve “tedarik altyapısının inşası”, “güvenilir bir yurt içi tedarik zincirinin sağlanması” önemlidir (Koyama ve Kutani, 2012). Bunun için 4A ilkesinin tüm koşullarının güvence altına alınması gereklidir.

Tablo 2. Enerji Güvenliği Bileşenleri

Kaynak: Koyama ve Kutani, 2012: 8.

Tablo 2’de yer alan enerji güvenliği bileşenlerinin sorunsuz işleminde sistem içinde yer alan tüm unsurlar hesaba katılmalıdır. Var olan 4A ilkesi ile konu ele alındığında özellikle ulaşılabilirlik ilkesinin sürekliliği öne çıkmaktadır. Çünkü sistemde var olan sorunlar ve güvenlik açıkları, alıcı aktörün olası erişilebilirlik sorunları karşısında sadece enerjiye ulaşımını değil, aynı zamanda pratikte enerji fiyatlarının yükselmesinden ülke içi kullanılacak enerji kıtlığına kadar etki edecek bir sorunlar alanı yaratacaktır. Bunun nedenleri olarak özellikle çevresel zorluklar, kural dışılaştırma ve piyasanın enerji güvenliği alanını pek çok yeni aktör dâhil etmesidir. Farklı pek çok aktörün sistemde yer özel ve bağımsız tedarikçiler arasında artan kural dışılaştırma ve rekabetle birlikte, farklı enerji türlerini farklı fiyatlarda sunmak için tüketici arz güvenliği tehdit edebilir. Ya da ulusal ve bölgesel düzeyde enerji güvenliğinin enerji güvenliğinin jeopolitik yönlerinin yanı sıra kaynak tabanının sınırlamalarını ve buna bağlı olarak ulaştırma olmak üzere enerji kullanımı ve hizmetlerine yönelik her türlü gereksinimi karşılayabilecek kapasiteye sorunları da ortaya çıkabilmektedir (Jones ve Dodds, 2017).

Var olan bu duruma bir de enerji terörizmini eklediğimizde, bu durum artık çok daha geniş bir çerçeve içinde yeni aktörler ile ele alınması gereken bir boyut kazanmaktadır. Çoğunlukla üreticilerin ekonomik güvenliği, enerji güvenliği için bir ön koşuldur. Buna karşılık tüketicilerin çoğu, güvenlik kaygılarını ithalata bağımlılık sorununa ve arz kesintisi riskine odaklanır. Buna göre, büyük enerji tüketen ülkelerde tartışılan temel güvenlik konuları arasında arz çeşitliliği, enerji kaynaklarına erişim, istikrarlı enerji fiyatları, acil durumlar için güvenlik marjları ve alternatif enerji kaynaklarının mevcudiyeti önem arz eder (Pronińska, 2007: 216) Dolayısıyla ister ithalatçı ister ihracatçı ülke olsun, her devletin enerji güvenliğine önem vermesi gerekiyor. Bu kavram geçmişte olduğu gibi bugün de devletlerin milli güvenliğinde vazgeçilmez bir unsurdur. Aynı şekilde gelecekte de önemini koruyacaktır. Küresel ısınma endişelerinin daha fazla gündeme geldiği çağımızda, terörist saldırıların ya da enerji terörizminin hedefi haline gelen hidrokarbon kaynakları karşısında yenilenebilir enerjinin ön plana çıkması, dünyanın uzun yıllar hidrokarbon kaynaklarına bağımlı olacağı gerçeğini değiştirmiyor (Srivastava ve Callahan, 2016: 65).

2. Enerji Terörizmini Kavramsallaştırmak

Terörizm konusu son yıllarda ortaya çıkan bir olgu ya da fenomen değildir. Tarih boyunca uluslararası sistemde aktörlerin kullandıkları bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Karmaşık bir yapısı olduğu görülen terörizmin temel olarak siyaset, psikoloji, felsefe, askeri strateji ve tarih gibi konuları içine alan pek çok farklı yönü söz konusudur. Terörizmin tek bir boyutu ya da tek bir analiz seviyesi yoktur. Bergesen ve Lizardo (2004) özellikle bu alanda herhangi bir sayıda sosyal gruba uygulanabilecek terörizmden bahseder erkekler, kadınları terörize ederken; yetişkinler, çocukları terörize edebilir ya da insanlar, hayvanları terörize edebilir. Bu açıdan da terörizmi basit bir sınırlama ve tanım ile daha çok insanlık tarihi boyunca var olmakla birlikte bizim de odaklandığımız ana konu daha çok bireyden ziyade, ulusal ve uluslararası boyutu olacaktır. Basit anlamı ile terörizm “devlet dışı bir grup tarafından geniş bir kitleye yönelik korku veya gözdağı yoluyla siyasi, dini veya sosyal bir hedefe ulaşmak için kasıtlı şiddet kullanımı (Bergesen ve Lizardo, 2004: 38)” olarak tanımlanabilir. Ayrıca Küresel Terörizm Veritabanı (Global Terrorism Database) terörizm tanımlamalarında üç temele odaklanır: i) kasıtlı hareket, ii) tehdit veya kişilere/ mallara karşı şiddet ve iii) devletin aracı olmaması. Bu açıdan devlet dışındaki bir aktör tarafından gözdağı veya baskı yoluyla siyasi, ekonomik, dini veya sosyal bir hedefe ulaşmak için kullanılan bu şiddet eylemlerinde sivillerin hedef alınması da önemli bir unsurdur. Son olarak ise, başarı ya da başarısız bir eylem olması önemli değildir, amaç/hedef kapsamında bunun belirlenmesi ve eyleme konulması temel belirleyicidir (Herre, 2023).

Bu kapsamda devletlere, krallara ya da hükümete karşı uygulanan şiddetin genellikle askerleri ve yönetenleri hedef aldığı bir alan olmuştur. Ancak terörizm, halkta korku veya paniğe neden olma arzusunun açıkça ifade edildiği, sivillere karşı şiddet kullanılmasıyla karakterize edilmektedir. Bu açıdan terörizm 18. yüzyıl devrimci Fransa’ında terörün hüküm sürdüğü dönemden de eski bir tarihte yaklaşık 2000 yıl önce Roma döneminde de mevcuttur (United States Institute of Peace, 2001). Dolayısıyla terörizm bir iktidar sonucu elde etmek, bir davanın propagandasını yapmak veya intikam amaçlı siyasi amaçlarla zarar vermek amacıyla toplumun bir kesimine terör aşılacak için tasarlanmış bir şiddet (Bassiouni, 2002: 84) stratejisi olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda terörizm bir araç olarak kendi ülkelerinde veya başka bir ülkede faaliyet gösteren isyancı veya devrimci gruplar gibi devlet dışı aktörler tarafından da kullanılmaktadır (Bassiouni, 2002: 84).

Enerji terörizmi konusu kavramsallaştırma açısından bir söylem olarak Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenski, Rusya’yı enerji hatlarına ve merkezlerine düzenlediği saldırı kapsamında suçlu olarak görmüş ve hatta Rusya için enerji terörü yaratmakla (CNN, 2022) olduğu ifadelerini kullanmıştır. Fakat enerji terörizmi olarak literatüre katkı sunmayı hedefleyeceğim bir kavramsallaştırma haline gelmesi sadece bu olaya özgü değildir. Rusya örneği 21. yüzyılda içinde verilebilecek bir örnek olarak sunulmuş olsa da esasında terörizm bağlamında enerji konusu tarihsel pek çok örneğe sahiptir. Enerji güvenliği konusunda, en önemli sorunlardan biri son yıllarda giderek artan terör konusudur. Küresel cihat anlayışı ve artan petrol fiyatları, Müslüman nüfusa sahip ülkelerde enerji tesislerine yönelik terörizmin yayılmasına yol açmaktadır. Enerji terörizmi terimi yalnızca enerji üretim, depolama ve iletim tesislerine yönelik silahlı saldırılarla sınırlı değildir. Enerji terörü aynı zamanda bu tesislere karşı veya bunlarla bağlantılı olarak gerçekleştirilen, örneğin boru hatlarından petrolün çalınması veya bu tür faaliyetlerin bir terör örgütüne finansman ve lojistik destek sağlamak amacıyla gerçekleştirilmesi halinde bu tesislere zarar verme tehdidi

yoluyla gasp edilmesi gibi yasa dışı faaliyetleri de içermektedir. Köknar (2009), enerji terörizmini ele alırken bu açıdan uluslararası alanda özellikle terör örgütlerinin eylemlerine odaklanmıştır. Nitekim terörizmin tanımı konusundaki görüş ayrılıklarına rağmen, enerji tesislerine yönelik olağan suç faaliyetleri önemli ekonomik kayıplara neden olmaktadır (Köknar, 2009: 18-19).

Bu kapsamda, konuyu daha detaylandırma adına belli noktalar eklenmelidir. İlk olarak terör kavramının kökenleri ve içeriği bize enerji alanında nasıl bir terör eylemi yaratıldığında dair yol gösterecektir. Bu açıdan terörize etme noktasında enerji güvenliği ile bağlantılı olarak konuya yaklaşılabılır. Terörizm konusu bağlamında tanımlar arasında farklılıklar özellikle, tehdidin kaynağına, unsuru ve etkisi gibi durumlara bağlı olarak değişebilmektedir. Bu açıdan farklı ülkeler ve uluslararası kurumlar, terörizmi kendi hukuki çerçeveler içerisinde ele alırken en temel konu şüphesiz bir şiddet eylemi olması ve korku yaratımıdır. Özellikle terörist grupların/örgütlerin enerji altyapılarını sabote etmesi dikkat çeken bir durumdur. Bu sabotenin en önemi sonucu, enerji arz güvenliği açısından yaratılan küresel sorundur. Güvenlik bağlamında ele alındığında, enerji güvenliğinin üçayağı yani fiziksel, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik durumları tehlikeye girmektedir. Bu üç sütunun tehlikeye girmesiyle, üçlü yapı bozulur ve enerji arz-talep dengesinde sorunlar küresel boyutlara ulaşır. Dolayısıyla terör saldırılarında da enerji konusu istikrarlı, kesintisiz bir enerji tedariki, bozacağı için gaz ve petrol boru hatları, denizdeki tankerler veya elektrik direkleri ve trafo merkezleri gibi enerji iletim hatları her daim potansiyel saldırganlar için stratejik açıdan çekici hedefler haline gelebilmektedir (Toft, Duero ve Bieliauskas, 2010).

Enerji terörizmini bu açıdan tanımlarken odaklanılması gereken konu korku, tehdit ve iktisadi olarak maliyet olmalıdır. Bunlar esasında enerji güvenliğinin 4A ilkesini doğrudan sabote eden durumlardır. Enerji terörizmi yaratma amacı ile hedeflenen durumlar basit anlamı sistemde devamlılığı bozma noktasında sonuçlar yaratır; bu durum ise Tablo 3'te görüleceği gibi korku, tehdit ve maliyet unsurlarını arttıracaktır. Böylece, toplumsal ve sistem açısından karmaşa ortaya çıkaracak sonuçlar hedeflenebilir. Ancak maliyet konusu iki boyutlu düşünülmelidir. Biri enerji terörizmi ile suç işleyen aktörün sağladığı kazanç diğer ise suçun maliyet yaratmaktan ziyade, korku yaratma kaynaklı olmasıdır.

Tablo 3. Enerji Terörü Yaratma Amaçları

Enerji Terörü Yaratma	Amaçlar
Artan taşıma ücretleri ve alternatif enerji tedarik sorunu	İktisadi / maliyet
Terör örgütleri finans sağlama	İktisadi / maliyet
Artan çevresel etki	Korku/ artan tehdit
Jeopolitik çıkarımlar	Korku/ artan tehdit
Nükleer tehdit	Korku/ artan tehdit

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Köknar (2009)'a göre, enerji terörünün faillerini iki gruba ayırmıştır: i) Teröristlerle gizli anlaşma içinde faaliyet gösteren suçluları da içeren, devlet dışı aktörler ve ii) enerji tesislerini hedef almak için terörü destekleyen devletlerin vekili olarak hareket eden teröristler (2009: 19). Ancak buraya üçüncü olarak vekâlet savaşları ve hibrit savaşlar kapsamında doğrudan aktör olarak iii) devletler ve iv) vekâlet etme noktasında paralı askerlik şirketleri de eklenmelidir. Özellikle Rusya Ukrayna Savaşı başta olmak üzere, 2020 yılı sonrasında uluslararası alanda yaşanan kriz ve çatışmalar bize doğrudan sistemde caydırma ve tehdit açısından devletlerin de enerji hatlarını hedef alabildiğini

göstermektedir. Bu açıdan enerji terörizmi yaratmada üçüncü ve dördüncü unsurlar da karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Tablo 4 incelendiğinde doğrudan enerji terörizmi noktasında suç işleyen aktör/ taraflar ve bunların hedeflerinin yer aldığı görülecektir. Bu açıdan enerji terörizminde korku-tehdit ve maliyet unsurları ilgili suç eylemini gerçekleştiren içinde çıkar unsurlarını teşkil eder.

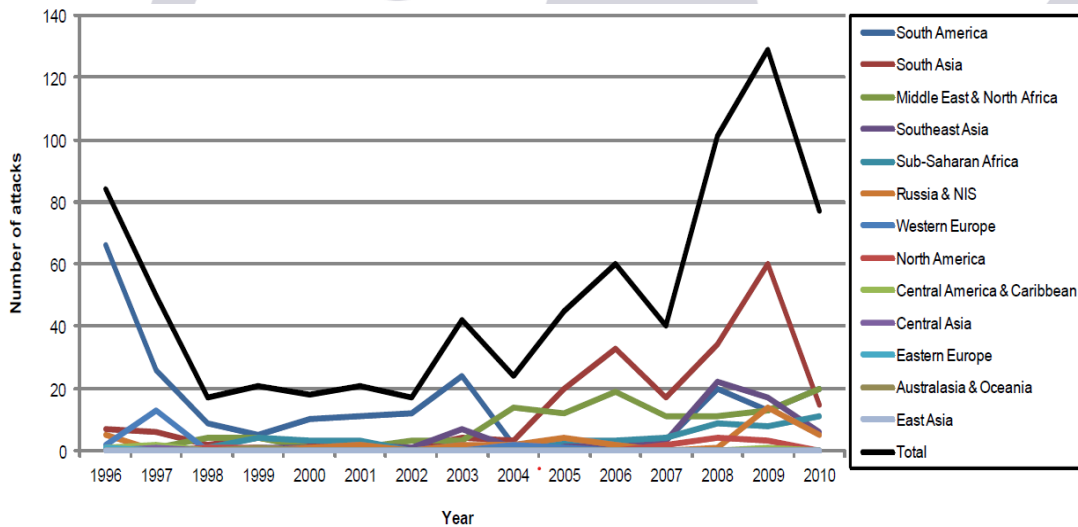
Tablo 4. Enerji Terörizmi Gerçekleştiren Aktörler

Enerji Terörizmi Aktörleri	Hedef
Devlet dışı aktörler	Enerji kaynaklarına sahip kaynak ülkeler
Devletlerin vekili olarak hareket eden teröristler	
Paralı askerlik şirketleri	Enerji alt yapıları ve geçiş güzergâhları
Devletler	

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Diğer taraftan Tablo 3 ve Tablo 4 ekseninde artan maliyet yaratma durumu enerji piyasalarının konjonktürel gelişmelere bağımlı olması durumu ile okunabilir. En önemli örnek şüphesiz 11 Eylül saldırıları akabinde uluslararası alanda yükselen enerji fiyatlarıdır. İkinci konu, çevresel etki ile yaratılan korkudur ki bu durum iki şekilde okunabilir: İlki, enerji arzının sürekliliği açısından alternatif bir alım satım anlaşması kapsamında uzayan mesafeler ve dolayısıyla küresel iklim krizleri noktasında da yaratılacak etki boyutudur. Yani bir enerji boru hattının zarar görmesi sonucu alternatif bir enerji alımı (örneğin tanker) gibi. İkinci boyutu ise, enerji arzının kesintisi sadece bir bölge için yakın çevresi için de sorun teşkil edecektir. Örneğin 2005 döneminde Rusya'nın, Ukrayna'ya olan gazı durdurması ve tüm Avrupa'nın bundan etkilenmesidir. Üçüncü boyut, jeopolitik çıkarımlardır ki, özellikle bu konu enerji kaynaklarına sahip ülkeler ya da bölgelerin enerjiyi bir dış politika aracı haline getirmesi ile okunmalıdır. Bu kapsamda OPEC, bunu hayata geçiren uluslararası bir örgüt olarak görülebilirken devlet gücü bazında ise Rusya enerjisi bir dış politika baskı gücü haline getirmektedir. Nükleer tehdit konusu ise doğrudan korku yaratımının en önemli unsurudur. Burada korku ve tehdit bağlamında bir güç sıralamasından ziyade nükleer enerji santrallerine olası bir saldırının sonuçlarının yaratacağı etki düşünülmelidir. En güncel örnek, Ukrayna'daki Zaporijya Nükleer Enerji Santrali'nin durumudur. Rusya-Ukrayna Savaşı esnasında bu santralin sürekli suretle saldırılara maruz kalması konusu gündemdir (Özel Özcan, 2024).

Grafik 1. Enerji Sistemlerine Terörist Saldırıları (1996-2010)

Kaynak: Šinka, vd. 2016: 156

Tüm bunların en temel sonucu ise, istikrarsızlık yaratmasıdır. Var olan tüm terör girişimlerinde en temel hedef enerji altyapılarına saldırılmasıdır. Enerji altyapıları konumları açısından, savunmasız alanlar olmalarının yanı sıra düşük hareketliliğe sahip, yani sabit yerlerdir. Aynı zamanlar bu yerler ekonomik değerleri ve yaratacağı sonuçlar açısından stratejik hedeflerdir. Öte yandan bu yapılar yumuşak hedeflerdir. Terörizmin doğasında, iki temel hedef olduğunu ifade eden Polo ve Gleditsch'e göre, bir terörist grubun ulaşmayı amaçladığı kitle hükümet görevlileri, diplomatlar polis, vb ise bunlar sert hedeflerdir. Buna karşılık siviller, turistler ve özel mülk alanları gibi hedefler ise yumuşaktır (Polo ve Gleditsch, 2016). Tablo 5 incelendiğinde bu durum daha da netlik kazanacaktır. Bu bağlamda, enerji alt yapıları nerede yer alır diye incelediğimiz esasında her iki kısma da ait bir alan diyebiliriz. Bunun nedeni fosil enerji kesintilerinin arz-talep güvenliğinde yaratacağı etkinin sitemde her iki kısmı da ilgilendirmesidir. Bir sonraki başlıkta uluslararası örnekler ile ele alacağımız bu konuda hem devlet kurumları hem de sivil hayat etkilenmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde rafineriler, platformlar ve fabrika işçilerinin kaçırılması terör eylemleri açısından alışılmadık bir durum olmamakla birlikte bu ekseninde yumuşak hedefler ve sert hedefler iç içe geçerek şirketlerin faaliyetlerini ekonomik açıdan zarara uğratarak, istikrarsızlaştırmak güvenlik açıkları yaratmak önemli hale gelmektedir (Olech, 2022: 166).

Tablo 5. Sert ve Yumuşak Hedeflerin Tipolojisi

Sert ve resmi hedefler	Yumuşak sivil hedefler
Hükümet (genel ve diplomatik)	İşletme
Polis	Eğitim kurumları
Ulaştırma	Gazetecileri ve medya
Telekomünikasyon	NGO
Yiyecek ve su temini	Dini şahsiyetler/kurumlar
Denizcilik	Turistler
Havaalanları/uçak, kaçırma hariç (Askeri)	Diğer (örneğin ambulanslar, mülteci kampları)

Kaynak: Polo ve Gleditsch 2016: 822.

İstikrar bağlamında enerji tedariki, modern toplumların işleyişi için hayati önem taşır. Daha önceki bölümde de ele alındığı gibi enerji güvenliğinin olmazsa olması arz ve talep arası ilişkinin sürekliliğidir. Bu açıdan terör saldırılarına karşı dayanıklı olmayacak şekilde inşa edildiği görülmektedir ve bu da hedef olarak bu bölgeleri daha cazip hale getirmektedir. Burada özellikle elektrik enerjisi hedeflerinin gaz veya petrole göre daha sık seçilmesinin en az üç olası nedeni vardır. Birincisi, günümüzde elektrik enerjisi altyapısı hemen hemen her yerde bulunmaktadır. İkincisi, elektrik enerjisi sistemlerine yapılan saldırılar, enerji arzı üzerinde anında etki yaratmaktadır. Üçüncüsü, elektrik hatlarına kolayca ulaşılabilir (Şinka, vd., 2016: 155).

Tablo 6. Enerji Güvenliğine İlişkin Sorunlar, Aktörler ve Olaylar

Enerji Güvenliği Sorunları	Örnekler
Farklı Enerji İhtiyaçları Farklı Politikalar	ABD-Petrol AB-Doğalgaz
Enerji Depolama Sorunu	2020 Çin örneği fazla alım sınırlı depolama
Dış Politika Aracı	Krizler ve enerji aktörlerinin enerji ihracatını durdurması/azaltması
Enerji Terörizmi	DAEŞ'in Orta Doğu'da enerji nakil hatlarına saldırıları vb.
Enerji Piyasası Fiyat İstikrarsızlığı	Rus ekonomisinin enerji odaklı oluşu ve kırılganlığı örneği

Doğal Afetler, Kontrol Edilemeyen Doğa Olayları	Katrina ve Rita Kasırgaları vb.
Şirketlerin/Uluslararası Aktörlerin Sistem Müdahalesi	OPEC, Exxon Mobile, Gazprom, vb.
Küresel Krizler	1973 Krizi, İran-İrak Savaşı (1980-1988), Körfez Savaşı (1990-1991), vb.

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

1990'lı yılların başında, dünya uluslararası güvenlik alanında iş birliğinin giderek arttırırken; bir yandan da terörizm bir güvenlik tehdidi olarak 1990'lı yılların ikinci yarısında Batı'ya yönelik güvenlik sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle 11 Eylül 2001 en temel kırılma noktası haline gelmiştir. Ayrıca terörün iletişimsel yönü, enerji sektörü saldırıları açısından da terör örgütlerinin ya da faaliyetlerinin amaçlarını ve motivasyonlarını değiştirmiştir (Tichý, 2019: 2). Grafik 1, esasında sistemde var olan enerji odaklı saldırıların yıllar içinde artan bir ivme kazandığını göstermektedir. Elbette dikkat edilmesi gereken en temel konu sadece şiddet eylemlerinin bir araçsallaştırma ile enerji hatlarına yönelmesi değil, aynı zamanda bunların korku yaratma ve sistemde maliyetleri arttırmaya dair politika haline getirilmesidir. Bu örneklerden biri DAEŞ'in, Haziran 2014'te Shaer istasyonu ile gaz işleme tesisi arasındaki gaz hattına saldırıdır. Yine Mart 2016'daki başka bir IŞİD saldırısında yakındaki gaz yakıtlı bir elektrik jeneratörü de hasar görmüştür (Tichý, 2019).

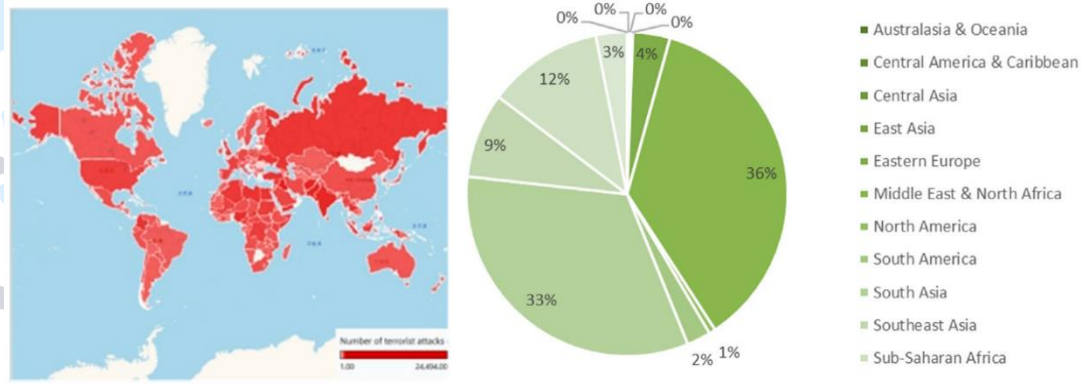
Dolayısıyla Tablo 6' da yer alan enerji güvenlik sorunları bağlamında bugün enerji terörizmi enerji güvenliğinin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Ayrıca bu durumun enerji terörizmi kavramsallaştırmamızdaki maliyet/iktisadi yönünün de ele alınması gerekir. Bunun nedeni maliyetler bağlamında eklememiz gereken bir konu ise, enerji terörizminde suç eylemini gerçekleştiren aktörlerin bundan sağladığı kazançtır. Lee (2018)'ye göre siyasi şiddetin özel bir biçimi olarak terörizmi enerji ile bağlarken, burada iktisadi boyutu üzerinde petrolden elde edilen paranın teröristlere aktığı konusuna odaklanılmalıdır. Neticede bu suç eylemlerinin gerçekleşmesi enerjinin uluslararası piyasada satılacağı bir alan olduğu gerçeği ile düşünülmelidir. Dolayısıyla da petrol ile terörizm arasında pozitif bir ilişkinin olup olmadığı hiçbir zaman ampirik olarak test edilmemiş olsa da işin finansal boyutu gözden kaçmamalıdır. Özellikle de petrol üreten ülkelerin neden terörist saldırılara karşı açık olabileceğini düşünmek önemlidir. Örneğin 2014-2017 yıllarında Mısır ve Libya'da, DAEŞ ve ona bağlı gruplar petrol ve gaz sektörüne 63 saldırı gerçekleştirmiş ve bu, terörist ve askeri faaliyetlerini desteklemek için de maden kaynaklarını kullanmışlardır (Tichý, 2019). Enerjinin artan önemi terör faaliyetlerini cezbedici hale getirmiştir. Bu açıdan Lee (2018), finansman hedefleme ve motive etme noktasında enerji terörizmine katkı sağlamıştır. Yani Lee'ye göre petrol zenginlikleri terörizmi finanse etmek için kullanılabilir ve dolayısıyla petrol üreten ülkeler terörün sponsoru veya üreticisi olabilirler. İkincisi, petrol üreten ülkeler, yalnızca teröristlerin sıklıkla petrol tesislerine saldırması nedeniyle değil, aynı zamanda güçlü ülkeler, özellikle ABD için stratejik önemleri nedeniyle de belirgin terörist hedefler haline gelebilir. Son olarak ise petrol, ayrılıkçıları veya hükümete kızan bölge sakinlerini terör eylemlerine başvurmaya motive edebilen bir araç haline gelebilir (Lee, 2018: 904). Bu açıdan Tablo 4 düşünüldüğünde ilgili enerji terörünü gerçekleştiren aktörlerin finansal anlamda kazanç sağlama adına hedef alanları da doğrudan belirlidir.

3. Enerji Terörizminin Bölgesel Çatışmalar Odağında Etkileri

Enerji terörizmi konusu da tıpkı diğer terörizm türleri gibi toplumsal panik ve korku yaratma odaklıdır. Bu açıdan birey ve kamu güvenliğini tehlikeye atma veya devlet

organları ile uluslararası kuruluşları şiddet, yıkım ve korkutma yoluyla siyasi ve ideolojik amaçlarına ulaşmaya zorlama söz konusudur. Bu terör faaliyetlerinin yol açtığı zarar, siyasi, ekonomik, askeri etkileri de etkilediğinden, sıradan cezai şiddet suçlarının neden olduğu zarardan çok daha fazladır (Hu, Lai, Chen, Zou, ve Feng, 2019: 3). Bu nedenle de enerji terörizmi kavramının literatürde öne çıkarılması özellikle gelinen son süreçte önemlidir. Bu başlıkta özellikle 2000 sonrası dönemde uluslararası alanda yaşanan enerji terörizmi faaliyetlerine odaklanma hedeflenmiştir. Bahsi geçen aktörlerin yarattığı küresel karmaşa ve tehdit ele alınacaktır. Bu kapsamda dikkat edilmesi gereken konu yıllar içinde giderek artan bir şekilde enerji terörizminin artması ve enerji konusunun önemli ve güçlü bir araç haline getirilmesidir. Bu bağlamda özellikle iki konuya odaklanacağız. İlki maliyetler bağlamında ortaya çıkan sorunlar ki buna kâr amaçlı hareket eden terör örgütleri de dâhildir. İkincisi de uluslararası alanda caydırıcılık ve korku yaratma girişimleri olacaktır. Bu kapsamda alanda gerçekleşen çalışmalara odaklanmak önemli. Görsel I bağlamında 1998-2017 yılları arasında dünyanın çeşitli ülkelerinde gerçekleşen terör saldırılarının özellikle belli bir bölgeden ziyade küresel anlamda dikkat çektiği görülecektir.

Görsel 1. 1998-2017 Arası Gerçekleşen Terör Saldırı Sayıları

(a) The map of all countries which attacked the terrorist attacks

(b) Proportion of terrorist attacks

Kaynak: Hu vd., 2019.

Bu durum aynı zamanda geniş bir alana yayılan terör saldırıları ile birlikte okununca küresel anlamda enerji sektörlerine yönelik saldırılar bağlamında da maliyetler konusunu akıllara getirmelidir. Bunun nedeni teröristler açısından petrol ve gaz kaynaklarının kendi siyasi ve ekonomik ihtiyaçları açısından kullanacakları bir araç haline getirilmedi. Bu kaynaklara yönelik saldırılar: i) Savaşıkları hükümetlerin iç istikrarını tehlikeye atma, ii) bu bölgelerde stratejik veya ekonomik çıkarları olan ve bölgede bulunan uluslararası aktörlere karşı mücadelede önemli bir adım olması son olarak ise iii) teröristler, hükümetlerinin petrol gelirlerinden elde ettiği mali zenginliği, operasyonlarını finanse etmenin dolaylı bir yolu olarak kullanma amacı taşıyabilir (Akt: Koknar 2009: 20). Bu kapsamda terörist örgütlerin faaliyetleri incelendiğinde, enerjinin hassas bir yere sahip olduğu görülür. Petrol boru hatları gibi enerji altyapısı kolay hedefler demistik, bunların yanı sıra, tankerler de yine sistemde yumuşak hedefler olarak karşımıza çıkar. Örneğin 2002 yılında El Kaide, Yemen açıklarında 397.000 varil petrol taşıyan Fransız bayraklı Limburg tankerine saldırmıştır. Yine 2008 yılında bu kez Japon tankerine düzenlenen saldırının ardından petrol fiyatı varil başına 117 dolar gibi rekor bir seviyeye yükselmiştir (Olech, 2022: 180).

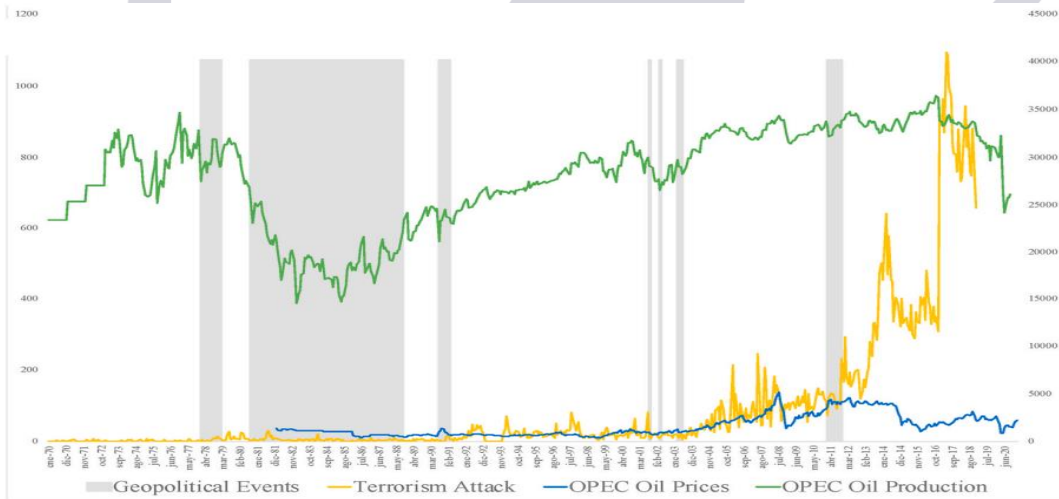
Bir diğer örnek olarak, Irak ve Şam İslam Devleti (Irak ve Suriye İslam Devleti IŞİD veya DAEŞ olarak da bilinen terör örgütü) ele alınabilir. Bölgede DAEŞ'in enerji stratejisinin

üç yönü var. İlk olarak, IŞİD savaşçıları petrol ve gaz sahalarına, boru hatlarına ve enerji tesislerine saldırarak bunların kontrolünü ele geçirmeye çalışmaktadır. Bu kaynakları elde etmenin temel amacı, terör örgütünün finansmanını sağlamaktır, ikincisi ise DAESH'in cihatçıları söz konusu ülkenin enerji endüstrisine zarar vermektir. Dolayısıyla bu faaliyetlerin ana nedenleri Tichy'ye göre: i) Batılı ülkelere petrol ve gaz tedarikini durdurmak ve ekonomilerine zarar vermek; ii) bu kaynakların arzını sınırlamak, böylece petrol fiyatını arttırmak ve iii) bazı petrol ve/veya gaz sahalarının geciktirmedir. Bu açıdan IŞİD, düşmanlarının ekonomisini istikrarsızlaştırıp zayıflatmak ve onları cezalandırmak, fidye parası almak veya dikkatleri kendilerine veya örgütlerine çekmek için enerji sektörlerine saldırmakta, Batılı şirketlerin çalışanlarını rehin almakta ve/veya kaçırmaktadır (Tichy, 2019).

Bir diğer enerji terör örneği ise Kerkük-Yumurtalık Petrol boru hattı üzerinde görülebilir. PKK'nın gerçekleştirdiği saldırılar kapsamında Enerji Bilgi İdaresi (ÇED, 2012) raporlarına göre, Nisan 2012 ile Eylül 2012 arasındaki 6 ayda bu boru hattına en az beş saldırı düzenlenmiştir. Bu saldırılar petrol arzında aksamalara ve hem Türkiye'nin hem de petrolün transit geliri kaybına yol açmıştır (Biresselioglu ve Yumurtaci, 2015: 329). Nitekim, bölgede terör faaliyetleri kapsamında, Türkiye'nin son dönemde operasyonlarının hedefleri de bu minvalde şekillenmiştir. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, "Irak ve Suriye'de PKK/YPG'ye ait bütün alt yapı, üst yapı enerji tesisleri bundan sonra güvenlik güçlerimizin, istihbarat unsurlarımızın topyekûn meşru hedefidir." açıklamasında görüldüğü gibi, enerji terörü yaratma noktasında olası alanlar da sürece dâhil edilmektedir (TRT Haber, 2023).

Bir diğer örnek Rusya Federasyonu özelinde gösterilebilir. Özellikle, 1990 sonrasında başlayan terör saldırıları açısından Rusya pek çok ayrılıkçı eylem ile karşı karşıya kalmıştır. Kafkasya bölgesinde gerçekleşen terör faaliyetlerinde enerji de hedef alınan alanlardan olmuştur. Çeçenya, Kuzey Osetya ve Dağıstan'dan geçen petrol, rafine ürünler ve gaz boru hatlarına düzenlenen sabotajlar bölgenin düzenli bir hedefi haline geldiğini göstermektedir. Dağıstan üzerinden Azerbaycan'a uzanan Mozdok-Gazi-Magomed doğalgaz boru hattına 2000-2010 yılları arasında bir düzineden fazla saldırı gerçekleşmiştir (Koknar, 2009: 24) Benzer şekilde Kuzey Osetya'da, Mozdok-Tiflis doğalgaz boru hattına düzenlenen 2006 yılındaki saldırılarda Rus gazına bağımlı olan Gürcistan ve Ermenistan'da enerjiye ulaşım konusunda sorunlar yaşanmıştır (Kommersant, 2006).

Grafik 2. OPEC Ülkelerindeki Terör Saldırıları ve OPEC'in Toplam Ham Petrol Üretimi

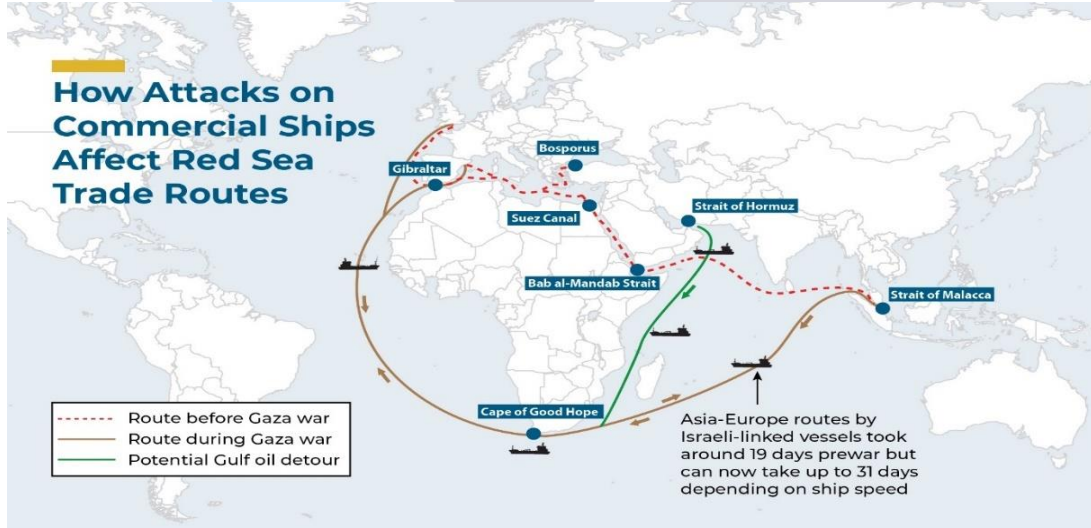

Kaynak: Monge ve Cristobal, 2021: 5.

Diğer bir örnek ise, 1960 yılında kurulan Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ülkelerinin durumuna dairdir. Bilindiği üzere, OPEC ülkeleri bugün uluslararası alanda enerji konusunda en önemli örgütlerden biri olarak anılmaktadır. Grafik 2 incelendiğinde Monge ve Cristobal (2021)'in çalışmasında aylık bir zaman serisi halinde OPEC ülkelerinin toplam petrol üretimi ve terör saldırılarının zaman serisine ilişkin günlük ve haftalık verileri yer almaktadır. Bu zaman serisi içinde özellikle 1978/79 İran Devrimi, 1980-1988 İran-İrak Savaşı, 1990/91 Basra Körfezi Savaşı, 2002 Venezuela Krizi ve 2003 Irak Savaşı ve 2011 Libya ayaklanması gibi bölgesel krizlerin yanı sıra 11 Eylül 2001 gibi ilgili terör saldırıları da ele alınmıştır. Bu kapsamda terörist saldırılar artarken, üretimin azaldığı görülmektedir. Ancak bu durum küresel piyasalarda enerji fiyatlarını da arttırmaktadır. Bu açıdan enerji konusunda piyasalarda var olan hassaslık özellikle gelişmiş ülkeleri doğrudan etkilemektedir. Özellikle, enerji güvenliği bağlamında, enerji arz talep ilişkilerinde enerjiyi ithal eden ülkeler açısından sorunlar yaratmaktadır. Ocak 1994 - Haziran 2015 arasında G7 ülkelerini kapsayan bir araştırmaya göre, beklenmedik bir petrol fiyatı şokunun Fransa, Almanya ve İtalya'da risk derecelendirmeleri üzerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir. Toplam talep şoku açısından petrol fiyatından kaynaklanan bir şok, Fransa ve İtalya'da ülke riski üzerinde başlangıçta çok kısa süreli istatistiksel olarak olumsuz bir etki yaratmaktadır (Lee, Lee, ve Ning, 2017).

Görüldüğü gibi, enerji terörizmi hedefi olan bölgelerde terörist faaliyetler hem kendilerine enerji satışı ile avantaj sağlarken, hem de küresel olarak piyasadaki dengeleri bozmakta ve enerji fiyatlarını arttırmaktadır. Aynı zamanda ise enerjinin kısa vadede alternatif bir güzergâh üzerinden ya da kaynak üzerinden hızla tanzimi konusu da enerji kıtlığı ya da eksikliği açısından alıcı ülkeleri zora sokmaktadır.

Harita 2. Kızıldeniz'de Gerçekleşen Saldırıların Ticarete Etkisi

Kaynak: Raydan, 2023.

Son örneklerden biri, Husilerin, Kızıldeniz üzerinde gerçekleştirdiği faaliyetlerdir. Husilerin faaliyetleri, bölgede son yıllarda giderek artıştır. Yemen merkezli Husiler, 2019 yılında Suudi Arabistan'daki iki büyük petrol tesisine insansız hava araçları ile saldırı düzenlemiştir. Bu saldırı küresel petrol arzını kesintiye uğrattırken aynı zamanda fiyatların da %14,6 oranında yükselmesine yol açmıştır (Energy Policy, 2023). 2019'da Aramco tesislerine düzenlenen saldırı, Suudi ekonomisine darbe vurmuştur. Aramco tesisi olan Abqaiq ve Khurais tesislerinin insansız hava araçlarıyla hedef alınması sonrasında ekonomik hasarı yanı sıra Aramco'nun kapsamlı güvenlik önlemlerini yeniden gözden

geçirmesine neden olmuştur (Olech, 2022: 169). Dolayısıyla sistemde enerji terörizminin güvenlik ile olan bağı unutulmamalıdır. Bu nedenle terör faaliyetlerinin yumuşak alanlar ya da sert alanlar fark etmeksizin güvenlik açıkları yaratması en önemli sorunlardandır.

Keza Harita 2’de görüleceği gibi, Kızıldeniz’de gerçekleşen saldırı ve saldırı girişimlerinin sadece enerji taşınımını değil, küresel anlamda taşımalık ve deniz taşımacılığını hedef almaktadır. Husi hareketi, 7 Ekim 2023 tarihinde İsrail’in, Gazze Operasyonu sonrasında 19 Kasım 2023 itibari ile Kızıldeniz’den geçen özellikle İsrail menşeli ticari gemilere yönelik saldırılarını arttırmış, saldırılar Afrika Boynuzu ile Arap Yarımadası’nın güneybatı bölgesinde Bab el-Mendeb Boğazı’nda yoğunlaşmıştır. Umman Denizi ile Kızıldeniz arasından Süveyş Kanalı’na doğru geçen ticari trafik için kilit bir geçiş noktası olmasının yanı sıra özellikle petrolün de geçiş noktasıdır. Bu açıdan Süveyş Kanalı üzerinden SUMED boru hattı, ham petrolü Mısır üzerinden kuzeye taşıyan günlük 2,5 milyon varil kapasiteye sahip bir alandır. Basra Körfezi’nden, Avrupa ve Kuzey Amerika’ya yapılan petrol ve doğal gaz ihracatının çoğu, Süveyş Kanalı veya SUMED boru hattı ile Bab el-Mendeb ve Hürmüz Boğazı dâhil olmak üzere birçok geçiş noktasından geçmektedir (EIA, 2023).

Ancak saldırılar sonrasında enerji piyasalarında fiyat artışı ve enerjinin küresel anlamda yavaşladığı görülmektedir. Bunun sonucunda, enerji alternatifi için farklı bölgelere yönelmiştir. Bölge özellikle Rusya ve Ukrayna Savaşı ardından Orta Doğu’dan, Avrupa’ya enerji akışı için önemli hale gelmiştir. 2023’ün ilk yarısında Süveyş transitinden günde yaklaşık 8,8 milyon varil petrol ve petrol ürünü geçerken, bu da deniz yoluyla petrol ticaretinin yaklaşık yüzde 12’sini oluşturmuştur (Tobin ve Webster, 2023). Ancak şu an son gelişmeler nedeni ile yeni alternatif coğrafyalar aranmaktadır. Son noktada terörist gruplar kapsayıcı bir kitleyi hedefleme eğilimindedir. Teröristlerin amacı baskıya, kayıplara yol açmak ve kamuoyunda panik yaratmaktır. Böylece bir ülkenin siyasi, askeri veya ticari gücünü destekleyen ekonomik temellerine özellikle enerji üzerinden zarar vermek maksadı ile de hayati önemdeki altyapı gibi fiziksel hedefleri seçerler (Lee, 2022). Dolayısıyla enerji alt yapılarının ya da doğrudan enerjinin hedef alınması enerji terörizminde birincil öncelik halindedir. Var olan konjonktürel gelişmeler ekseninde de bu durum kendini göstermiş/göstermektedir.

Sonuç

Enerji güvenliği, 20. yüzyılın başlarından itibaren uluslararası ve ulusal alanda en temel güvenlik konularından birisi haline gelmiştir. Enerji güvenliği özellikle uluslararası alandaki gelişmeler ve teknolojik ilerleme ekseninde büyüyen tehdit alanları içinde bir mücadele alanı da yaratmaktadır. Bu noktada konu terörizm ekseninde ele alınması gereken bir boyuta ulaşmıştır. Bunun en temel nedeni, aktörel anlamda gittikçe araçsallaşan bir alan yaratması ve bu alanın ulusal ve uluslararası güvenlikle sıkı sıkıya bağımlı hale gelmesidir. Bu bağlamda da terörizm ile ilgili olarak enerji kendi boşluğunu doldurmaya hak eden bir kavramsallaştırma ile okunmalıdır.

Terörizm konusu, yüzyıllardır uluslararası sistemde pek çok aktör tarafından bir baskı ve politik değişim aracı olarak kullanılmaktadır. Terörizm uluslararası alanda yaşanan değişimlere hızla uyum sağlayan bir doğaya sahiptir. Bu açıdan tek bir terörizm örneği ya da alanı görmemekteyiz. Enerji terörizmi de bu bağlamda düşünülmesi gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Enerji terörizmini ele alırken özellikle ekonomik koşulların terörist faaliyetleri büyük ölçüde şekillendirdiğini Lee, (2018) öne çıkarmaktadır. Fakat en temel konu bu kapsamı iki boyutlu bir şekilde hem kazanç hem de korku unsuru haline

getiren bir çerçevede ele almak olmalıdır. Bu açıdan enerji terörizmini incelediğimizde, özellikle ekonomik koşulların terörist faaliyetlerin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynadığını görmekteyiz. Bu bağlamda enerji terörizminin temel amacı hem ekonomik kazanç sağlama hem de korku yayma olarak üzere iki boyutlu bir yaklaşım benimsenmektedir. Bu açıdan da enerji terörizminde hedefler sivil, devlet ve sistem olarak üçlü bir şekilde kendini gösteren geniş ölçekli bir alan sunmaktadır.

Enerjinin hayatın ve sistemin devamlılığı belirttiğimiz fiziki durumların yanı sıra psikolojik boyutları ile de karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan enerji güvenliğinin sağlanamaması ve terör örgütlerinin tehdit ya da sabotajları korkunun yaratım ve yayılımı bağlamında terörizmin tüm boyutlarını sistemde yaratmaktadır. Bu açıdan enerji terörizmi kavramsallaştırmasının temelindeki varsayım bir alt birim olarak bu alandaki saldırıların gün geçtikçe daha radikal ve sert uygulamalar ile araçsallaştırılmasıdır. Bu nedenle de çalışmanın başında da yer aldığı gibi uluslararası alanda enerji güvenliği konusunun yanı sıra terörizmin bir alt dalı olarak enerji terörizmi kavramsallaştırılmasının daha yaygın hale gelmesi elzemdir.

Kaynakça

- APEREC (2007). "A Quest For Energy Security in The 21st Century; Institute Of Energy Econmics", Japan, https://aperc.or.jp/file/2010/9/26/APERC_2007_A_Quest_for_Energy_Security.pdf, (Erişim Tarihi: 02.01.2023).
- Bassiouni, M. C. (2002). "Legal Control of International Terrorism: A Policy-Oriented Assessment", Harvard International Law Journal, Volume: 43, Issue: 1, pp. 83-103.
- Bergesen, A. J., ve Lizardo, O. (2004). "International Terrorism and the World-System", Sociological Theory, Volume: 22, Issue: 1, pp. 38-52.
- Biresselioglu, M. E., ve Yumurtaci, I. O. (2015). "Evaluating the Nature of Terrorist Attacks on the Energy Infrastructure: The Periodical Study For", Int. J. Oil, Gas and Coal Technology, Volume: 10, Issue: 3, pp. 325-341.
- EIA (2017). "World Oil Transit Chokepoints", https://www.eia.gov/international/analysis/special-topics/World_Oil_Transit_Chokepoints, (Erişim Tarihi: 22.01.2024).
- EIA (2023). "Red Sea Chokepoints are Critical for International Oil and Natural Gas Flows", <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=61025>, (Erişim Tarihi: 22.01.2024).
- Energy Policy (2023). "Терроризм в энергетической промышленности", <https://energypolicy.ru/terrorizm-v-energeticheskoy-promyshlennosti/neft/2023/14/23/>, (Erişim Tarihi: 01.01.2024).
- Herre, B. (2023). "The Global Terrorism Database: How do Researchers Measure Terrorism", <https://ourworldindata.org/the-global-terrorism-database-how-do-researchers-measure-terrorism>, (Erişim Tarihi: 22.02.2024).
- Hu, X., Lai, F., Chen, G., Zou, R., ve Feng, Q. (2019). "Quantitative Research on Global Terrorist Attacks and Terrorist Attack Classification", Sustainability, Volume: 11, Issue: 5, pp. 1-16.
- Jones, O., ve Dodds, P. E. (2017). "Definitions of Energy Security", (Eds. R. Steinberger-Wilckens, P. Dodds, Z. Kurban, A. Velazquez Abad, ve J. Radcliffe), The Role of

- Hydrogen and Fuel Cells in Delivering Energy Security For the UK, London: H2FC Hub: 22-34.
- Koknar, A. M. (2009). "The Epidemic of Energy Terrorism", (Eds. G. Luft, & A. Korin), Energy Security Challenges For the 21st Century: A Reference Handbook, United States: ABC CLIO: 18-30.
- Kommersant (2006). "энергетический терроризм", <https://www.kommersant.ru/doc/642683>, (Erişim Tarihi: 11.01.2024).
- Koyama, K., & Kutani, I. (2012). Study on the Development of an Energy Security Index and an Assessment of Energy Security for East Asian Countries, Jakarta: ERIA.
- Lee, C. (2018). "Oil and Terrorism: Uncovering the Mechanisms", Journal of Conflict Resolution, Volume: 62, Issue: 5, pp. 903-1148.
- Lee, C. (2022). "Why do Terrorists Target the Energy Industry? A review of Kidnapping, Violence and Attacks Against Energy Infrastructure", Energy Research & Social Science, Volume: 87, pp. 1-7.
- Lee, C.-C., Lee, C.-C., & Ning, S.-L. (2017). "Dynamic Relationship of Oil Price Shocks and Country Risks", Energy Economics, Volume: 66, pp. 571-581.
- Monge, M., ve Cristobal, E. (2021). "Terrorism and the Behavior of Oil Production and Prices in OPEC", Resources Policy, Volume: 74, pp. 1-10.
- Olech, A. (2022). "Terrorist Threats to the Energy Sector in Africa and the Middle East", (Ed. S. J. Lohmann), Countering Terrorism on Tomorrow's Battlefield: Critical Infrastructure Security and Resiliency NATO COE-DAT Handbook 2, US: Strategic Studies Institute and US Army War College Press: 161-187.
- Polo, S. M., ve Gleditsch, K. S. (2016). "Twisting Arms and Sending Messages: Terrorist Tactics in Civil War". Journal of Peace Research, Volume: 53, Issue: 6, pp. 815-829.
- Pronińska, K. (2007). Energy and Security: Regional and Global Dimensions, SIPRI Yearbook 2007, Stockholm.
- Raydan, N. (2023). "Houthi Ship Attacks Are Affecting Red Sea Trade Routes", <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/houthi-ship-attacks-are-affecting-red-sea-trade-routes>, (Erişim Tarihi: 11.03.2024).
- Šinka, D., Krajcar, S., ve Bajš, T. (2016). "Assessing Terrorist Threats For Energy Infrastructure By Combining Historical Data And Expert Judgments", National Security and the Future, Volume: 17, Issue: 1, pp. 153-166.
- Tichý, L. (2019). "Energy Infrastructure as a Target of Terrorist Attacks from the Islamic State in Iraq and Syria", International Journal of Critical Infrastructure Protection, Volume: 25, pp. 1-13.
- Tobin, W., ve Webster, J. (2023). "Houthi Attacks in the Red Sea Hurt Global Trade and Slow the Energy Transition", <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/houthi-attacks-in-the-red-sea-hurt-global-trade-and-slow-the-energy-transition/>, (Erişim Tarihi: 11.03.2024).
- Toft, P., Duero, A. ve Bieliauskas, A. (2010). "Terrorist Targeting and Energy Security", Energy Policy, Volume: 38, Issue: 8, pp. 4411-4421.

TRT Haber (2023). “Bakan Fidan: PKK/YPG'nin Kontrolündeki Tüm Tesisler Artık Meşru Hedef”, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-fidan-pkkypgnin-kontrolundeki-tum-tesisler-artik-mesru-hedef-800584.html>, (Erişim Tarihi: 11.10.2023).

United States Institute of Peace (2001). “International Terrorism: Definitions, Causes and Responses”, US, <https://www.usip.org/publications/2001/11/international-terrorism-definitions-causes-and-responses>, (Erişim Tarihi: 11.02.2024).

Yılmaz, M. E. (2012). “Westphalia’dan Günümüze Savaş”, (Ed. H. G. M. Aydın), Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: 75-88.

Katkı Oranları ve Çıkar Çatışması / Contribution Rates and Conflicts of Interest

Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.	Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Yazar Katkıları	Bu çalışma tek yazarlı olarak hazırlanmıştır.	Author Contributions	This study was prepared with a single author.
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.	Conflicts of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.	Grant Support	The author acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.	Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0